

De Jozefkerk juni 1982

Foto: Krüger

EEN HEILIG HUIS

UITGEGEVEN TER GELEGENHEID VAN DE INGEBRUIKNAME VAN DE
GERESTAUREERDE JOZEFKERK 30 JUNI 1982

Toen zeide Salomo: „De Here heeft gezegd in donkerheid te willen wonen; ik heb u ter woning een huis gebouwd, en een vaste plaats om daar eeuwig te wonen“.

2 Kronieken 6 vers 1-2

EEN HEILIG HUIS

Eerste dienst in de gerestaureerde Jozefkerk op zondag
4 juli 1982, des middags om 15.00 uur.

Inwijding : Mw J.P. ter Heege-Prenger

Dienst van schrift en tafel

en bediening Heilige doop : Ds A.M. Arntzenius

Medewerking verlenen:

Organist Johan Gerkes, trompettist Hans Alting
en het koor El-Elohim, o.l.v. Peter Kleefman

WIJ KUNNEN ELKAAR WEER IN DE OGEN KIJKEN

Over het algemeen zijn wij als protestanten niet zo „gebouwerig“. Ons uitgangspunt is: het woord moet verkondigd worden en waar dat gebeurt is secundair. Als er geen ruimte is met vier muren er omheen, dan kan het desnoods ook nog wel in de open lucht (ons Nederlands klimaat dan even weggedacht). Een term als „gewijde ruimte“ ligt ons niet zo bar.

Toen oorspronkelijk het plan was om alleen maar dak en muren van de Jozefkerk te restaureren en de kosten daarvan bekend werden, kon men van velerlei kanten horen: alsjeblieft niet! Schaf het gebouw dan maar af; dat is de kosten niet waard. En degenen, die wel ijverden voor het behoud der kerk, deden dat niet zo zeer vanuit kerkelijk-liturgische motieven, dan wel vanuit de gehechtheid aan een gebouw, dat in het stedelijk geheel niet veel weg te denken.

Nu echter de restauratie zijn voltooiing nadert, gaan wij er met elkaar toch wat anders over denken. Wat de kerkruimte zelf betreft, is de grote en beslissende verandering: het verplaatsen van het liturgisch centrum van de korte kant naar de lange, tegenover het orgel.

Professor Gerritse heeft in zijn studie over liturgie de kerkdienst een gesprek genoemd. God en zijn gemeente ontmoeten elkaar in de zondagse eredienst en liturgie is, als het goed is, het heen en weer praten van die God en die gemeente. (Als het goed is, dat moet ik er wel bij zeggen, want dat haal je er in een doorsnee kerkdienst niet altijd uit. Vooral niet als sommigen bij uitstek alleen maar het accent leggen op het luisteren naar het woord. De laatste kritische opmerking, die ik eens hoorde: „onze kerkdienst is vaak een one-man-show“!)

Maar goed, een gesprek dus. Nu is één van de essentiële onderdelen van een gesprek, wil het tot een echt contact komen, dat je elkaar in de ogen kijkt. U weet dat zelf ook wel; als iemand u tijdens een conversatie of dialoog niet aankijkt, dan wekt dat op zijn minst een stuk wrevel of wantrouwen op. En tot een wezenlijk contact komt het zeker niet. Zo was het eigenlijk in de Jozefkerk voor de restauratie ook. Ik zei wel eens: als ik op de kansel sta, dan is het net of er halverwege de zaal een streep loopt. Wie voor die streep zitten, die kan ik zien. Ik weet hun namen. Hun vreugden, hun zorgen, hun verdriet. Je kon je met het Woord tot hen richten en zij konden het van mijn lippen lezen. Maar achter de streep zag ik alleen maar hoofden. Naamloze hoofden, waar je niets bij kon denken. Een term, die wij in dit opzicht tegenwoordig ook graag gebruiken is: betrokkenheid. De betrokkenheid van het woord op de gemeente en de gemeente op het woord, kon niet zo goed tot zijn recht komen.

Maar dit alles wordt anders, nu kansel, tafel en doopvont zó worden opgesteld, dat die betrokkenheid beter tot zijn recht kan komen. De liturgie wordt verrijkt waar wij elkaar weer in de ogen kunnen kijken!

En met dit laatste zinnetje, opschrift ook boven mijn stukje, bedoel ik met wij

dus meer dan alleen maar u en ik! En ik dacht, dat dit het belangrijkste van de hele restauratie is.

En verder? Ik denk aan een uitdrukking van onze jongeren; „sfeertje scheppen“! „Reuze joh, sfeertje dat er was“! Wij ouderen lachen er wel eens een beetje in stilte om. Die z.g. on-romantische, zakelijke jeugd van tegenwoordig. Maar of je erom lacht of niet: sfeertje scheppen is belangrijk. Mijn hart wordt warm als ik nu loop door de ontmoetingsruimte en zalen en zaaltjes erom heen, of erboven. De „bijkgebouwen“ zogeheten. De wijze waarop ontwerpers en bouwers erin zijn geslaagd om de koude en oudtijds beruchte catechisatiehokken om te toveren tot wat het nu is geworden, doet mij uitroepen: Reuze joh! Een sfeertje geschapen zeg, compleet het eindel

Ook in dit opzicht kunnen God en wij elkaar weer in de ogen kijken.

A.M. Arntzenius

Inwijdingsdienst in 1938

RESTAURATIE JOZEFKERK ZAKELIJK BEKEKEN

Het verhaal van de restauratie begon in mei 1974. Op dat moment liet het uurwerk het afweten. Een onderzoek wees uit dat de constructie van de torenopbouw mankementen vertoonde. De toren was daardoor volledig uit het lood komen te staan. Verder kwamen er nogal wat gebreken aan het licht. De financiën lieten echter niet toe om tot herstel over te gaan. Voorlopig was het alleen lekken dichten en proberen de zaak droog te houden. En de klok bleef stilstaan.

In die periode werden de eerste contacten gelegd met de Rijksdienst voor Monumentenzorg. Medewerking werd gevraagd en toegezegd om tot een algehele restauratie te komen. Uitvoering werd, in die tijd, mogelijk geacht in het kader van de zogenaamde „Aanvullende werken“.

Het architectenbureau Nieman, Steeneken en Tangerman kreeg de opdracht de plannen voor te bereiden. Na uitvoerig overleg met alle betrokkenen werden de plannen en begrotingen opgesteld. De totale kosten, voor zowel het exterieur als het interieur, werden geraamd op f 2.950.000,-. Begin 1976 konden de benodigde stukken en de subsidie-aanvraag worden ingediend.

Helaas, kort na de indiening werd duidelijk dat de kans op subsidie en uitvoering in de sector aanvullende werken uiterst klein was.

Inmiddels was de toren zover scheef gezakt dat maatregelen moesten worden genomen. Door het aanbrengen van steunbalken kon de toren tot juni 1979 op zijn plaats blijven. Nieuw onderzoek had intussen uitgewezen dat instortingsgevaar niet denkbeeldig was. Het college van kerkvoogden besloot dan ook de toren naast de kerk te laten plaatsen Dit gebeurde op 14 juni 1979.

Via het Integraal Structuur Plan voor het Noorden (I.S.P.) ontstonden nieuwe mogelijkheden voor subsidie.

In 1979 werd een aangepast plan - alleen voor het exterieur - ingediend. Eventuele subsidietoekenning via het I.S.P. zou n.l. alleen betrekking hebben op het exterieur. Op 22 april 1980 kreeg de kerkvoogdij bericht dat subsidie werd verleend tot een subsidiabele begroting van f 1.790.000,-. Dit betekende een totale bijdrage van 90% van dit bedrag. (Monumentenzorg (I.S.P.) 50% , de gemeente Assen 30% en de provincie Drenthe 10% .)

Na aanbesteding startte het bouwbedrijf Koeling, Dwingeloo, begin juni 1980 met de werkzaamheden.

Gedurende de restauratie kwamen meerdere, niet - voorziene, gebreken tevoorschijn. Dit betekende uiteraard financiële tegenvallers. Op een tussentijds ingediende aanvraag om een aanvullende subsidie werd begin 1982 gunstig beslist. De totale bouwkosten van het exterieur hebben, rond, f 2.180.000,- bedragen. Het subsidiabele bedrag is vastgesteld op 90% van f 2.038.980,-. Het college hoopt dat bij de uiteindelijke eindafrekening het verschil alsnog in de subsidie zal worden opgenomen.

Het was niet overbodig!

Na uitvoerige besprekingen met o.a. de inspraakgroep uit de wijkgemeente Holt-Esch, werden ook de plannen voor het interieur ontwikkeld. Deze voorbereiding heeft veel tijd gevraagd. Diverse mogelijkheden zijn uitgetekend en besproken. Ik ben van mening dat, gezien het resultaat, de uiteindelijke keus een goede is geweest. De totale kosten voor het interieur, inclusief de inrichting doch exclusief de restauratie van het orgel, hebben circa f 1.100.000,- bedragen.

De restauratie van het orgel (van Dam-orgel van ± 1896) is nog niet geheel voltooid. De verwachting is dat omstreeks medio juli a.s. het geheel klaar zal zijn. De kosten zullen rond f 200.000,- bedragen.

KOSTEN:

Exterieur	f 2.180.000,-
Interieur	f 1.100.000,-
Orgel	f 200.000,-
Totaal	f 3.480.000,-

FINANCIERING:

Overheidssubsidie - exterieur	f 1.835.082,-
Bijdrage Prins Bernhardfonds	f 179.000,-
Ten laste v.d. eigen gemeente	f 1.465.918,-
Totaal	f 3.480.000,-

Door de grote offerbereidheid van de gemeenteleden, de verkoop van het Juliana-gebouw en de voormalige pastorie aan de Nobellaan, de opbrengsten van de kerkbouwactie en de bazar is in de loop der jaren een zodanig fonds gevormd kunnen worden dat de restauratie, financieel, mogelijk is geworden.

Het college van kerkvoogden wil allen, die restauratie van de Jozefkerk mogelijk hebben gemaakt hiervoor hartelijk dank zeggen en zij wenst de gebruikers, met name de predikant, de wijkkerkeraad en de wijkgemeente Holt-Esch, Gods zegen toe.

De voorzitter van het
college van kerkvoogden,
W.R. Breider

Voorst de Hervormde Gemeente te Assen de „Jozefkerk” in gebruik had, werd er gekerkt in de zgn. „Abdij kerk” aan de Brink. Dit gebouw hoorde vroeger bij het klooster „Maria in Campis” en was sinds 1662 in gebruik voor de hervormde eredienst. De gemeente breidde zich steeds uit, maar het kerkgebouw hield dezelfde afmetingen, met als gevolg plaatsgebrek. In 1837 was er nog een koor bij gebouwd voor 100 mensen, maar nog was het gebouw niet groot genoeg. Uit de verslagen van de kerkeraad, in de decennia voorafgaande aan de nieuwbouw aan het Kerkplein is het gebrek aan zitplaatsen een steeds terugkerend onderwerp.

Op 6 december 1841 wordt een brief aan koning Willem II geschreven waarin te lezen staat:

„En nu behoeft het dan niet betoogd te worden, dat de bestaande kerk bij zulks eenen aanwas der gemeente, niet een weinig, maar zeer veel te klein geworden is”.

De briefschrijver constateert dat dit tot gevolg heeft:

„dat veel mensen de openbare godsdienst niet meer bijwoonden. Ze worden daardoor een proef van verwildering en toeneming in zedeloosheid”.

Een gedeelte van de gemeenteleden ging dan ook over naar de kerk der afgescheidenen, omdat daar wel zitplaatsen beschikbaar waren! Het gevolg van deze overgang was dat de diaconie minder geld binnen kreeg, waardoor het groeiende aantal armen in de zich uitbreidende stad Assen niet meer geholpen kon worden. De brief aan de Koning eindigt als volgt.

„De Asser kerkelijke gemeente zal dus hoe langer hoe meer in eenen akeligen en treurigen toestand geraken”.

De brief wordt de koning op zijn verjaardag overhandigd en bevat ook gelukwensen en de hoop dat de feestelijke dag van invloed zal zijn op zijn besluit ten aanzien van de gelden voor de bouw van een nieuwe kerk.

In eerste instantie was de koning niet erg welwillend, maar ondanks alle problemen, lezen we in de „Drentsche Courant” van 10 oktober 1845 een oproep voor de verkoop van grond aan de kerkelijke gemeente om daarop een nieuw kerkgebouw te kunnen bouwen. Op 25 november 1845 wordt in de kerkeraad meege-deeld, dat er bouwgrond was gekocht, liggende aan:

„Grote Broeklaan, langs de laan van mevr. Collard en de Beilerweg”.

De toenmalige kerkvoogdij was van mening dat er 800 zitplaatsen in het gebouw behoorden te komen, maar deze moesten wel uitgebreid kunnen worden.

„200 men wil, tot 1000 gebracht kunnen worden. Er moeten bij de kerk twee vertrekken wezen, één consistorie kamer, genoegzaam in enkele gevallen, voor 24 personen; één tot catechisatiën, voor een veertigtal leerlingen; beide met stoekplaatsen, alsmede een kamertje voor de kerkwaarder”.

Uit enige ontwerpen wordt het ontwerp van de „hoofd ingenieur waterstaat en publieke werken” tenslotte gekozen. In het kerkeraadverslag van 18-12-1846 lezen we een voorstel „tot wering van sterke drank tijdens de bouw”. Of het besluit uiteindelijk wordt doorgevoerd is niet vermeld.

De nieuwe kerk wordt op 30 april 1848 in gebruik genomen tijdens een kerkdienst, waarin Ds. N.H. Tatum Zubli voorging.

In de „Drentsche Courant” wordt een artikel gewijd aan de opening dat als volgt besluit:

„Het gebouw dat wij plechtig inwijden, hoe schoon en hoe krachtvol het ook moge zijn, wordt eenmaal deel der vergankelijkheid; en welligt zal uit deszelfs puinhopen een nieuwe stichting herrijzen, naar de geest en de te ontwikkelen behoeften des nakomelingschaps ingericht”.

Dat het kerkgebouw niet voor rampen gespaard is gebleven, blijkt uit het navolgende bloemrijke verslag uit de krant van 13 juni 1910, over een vreselijk onweer:

„Door een der felle slagen werd de toren van de Grootte Kerk der Ned. Hervormde Gemeente getroffen.

Eerst dreef een kleine rookpluim van de spits, dan waaide er een enkel rossig vlammetje langs de kroonlijst van de toren, waarop de bliksem met splinters en verbogen lood zijn weg had getakend.

De brandweer rukte uit met standpijpen en brandspuiten, maar door de groote hoogte viel er niet gemakkelijk te blussen. In de breede gooten van het massale kerkgebouw hanteerden helpende geesten de straalpijpen, maar reeds na enkele oogenblikken viel de toorens spits met windwijzer naar beneden, om in het dak te blijven steken. Langzaam daalde het vuur langs de hoeken van de tooren en hooger werd de vlammingloed”.

De kerkelijke autoriteiten waren dadelijk aanwezig en „bedacht op het in veiligheid stellen van de kerkelijke goederen”. Daartoe werd bijv. het orgel afgedekt met zeilen van de „Drentsche Stoombootmaatschappij” teneinde waterschade zoveel mogelijk tegen te gaan.

Het bericht van de brand ging als een lopend vuurtje door Assen. De politie had handen vol werk om „het volk op afstand te houden”. Vanwege de gunstige wind bleef de schade gelukkig beperkt tot de toren en leed de rest van het gebouw slechts waterschade.

Een actie-comitee heeft het voor elkaar weten te krijgen dat bij de wederopbouw van de afgebrande toren een uurwerk werd geplaatst. Vandaar dat de kerk sinds 1911 een toren met uurwerk heeft.

De rondvraag in de kerkeraadvergadering van 14 oktober 1932 zou verregaande gevolgen hebben voor het inwendige van de „Grootte Kerk”. Op die vergadering stelde ouderling H.J. Prakke het kerkinterieur aan de orde en hield tevens een „referaat”, waarin hij naar voren bracht hoe het interieur van de kerk naar zijn mening diende te zijn.

In de notulen van die vergadering lezen we:

„Zulk een gebouw moest voor haar 9000 leden een levend centrum zijn, een tempel Gods, een Huis des gebeds, daar moest een sfeer hangen, waar wij in onze heiligste oogenblikken ons thuis voelen en daar ontbreekt hier toch wel

veel aan. Hij vraagt of het niet mogelijk is, dat een kunstenaar-kerkarchitect geraadpleegd worde over het interieur, opdat het door ombouw weer beantwoord gaat aan zijn doel. Daarin stelt hij zich voor zal o.a. een podium moeten zijn en ruimte voor een weldsche liturgie, kortom daar zal de sfeer geschaften zijn en ruimte voor een weldsche liturgie, kortom daar zal de sfeer geschaften moeten worden, waarin de moderne mensch een rust en opwekking zal vinden voor zijn vermoeide ziel".

De gehele kerkeraad was het hier mee eens. Een en ander had tot gevolg dat er inderdaad plannen gemaakt werden die moesten leiden tot de „ombouw" van de kerk. De preekstoel die zich tegenover het orgel bevond, werd verplaatst naar de muur aan de zijde van de Collardslaan. Er werd een plafond in de kerk aangebracht. Dit werd ondersteund door pilaren, waardoor in de kerk een kruisvorm ontstond.

De verbouwde kerk werd op 3 april 1938 weer in gebruik genomen. In de verslagen uit die tijd lezen we:

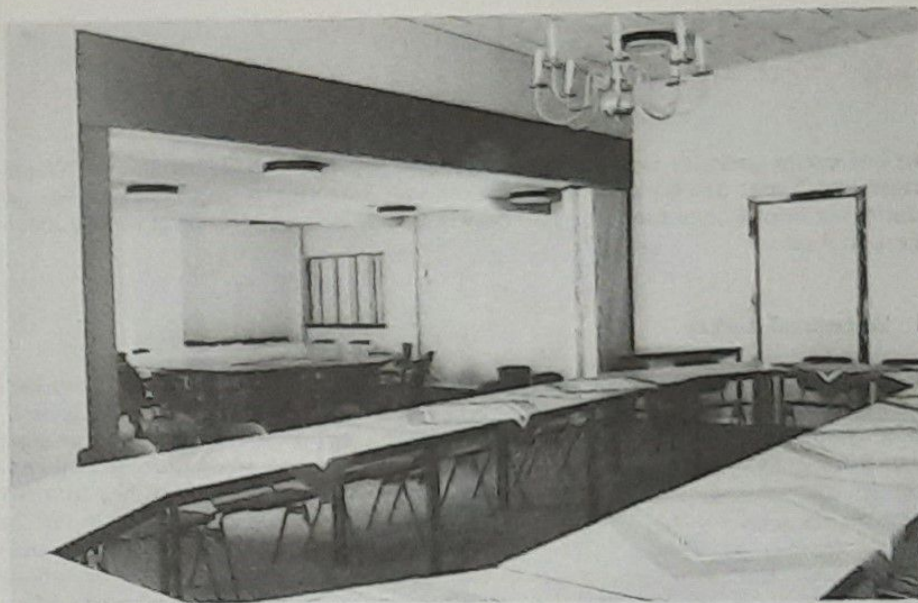
„Door het nieuwe interieur ontstaat een verdieping van het godsdienstig leven".
„De hele kerk is meer stemmingsvol en er heerst een sfeer van diepe wijding".
„De ramen in de nissen zorgden voor mooi zacht getemperd licht. Het meubilair was solide en zat gemakkelijk".
„Het kerkgebouw was een architectonische schoonheid".

De hervormde gemeente in de jaren 70 en 80 van de 20ste eeuw heeft ook weer haar eigen opvattingen over het kerkgebouw. In de loop der jaren is de naam „Grote Kerk" veranderd in „Jozef Kerk". Hieruit blijkt iets van de oecumenische gedachte, omdat de dichtbij liggende Rooms Katholieke kerk aan Maria gewijd is. Het liturgisch centrum moet weer tegenover het orgel vanwege het betere contact tussen de gemeente en de voorganger. Dat in deze jachtige tijd meer aandacht wordt besteed aan het begrip ontmoeting blijkt ook uit de grote hal die nu in het gebouw wordt gerealiseerd, naast een grondige verbetering van de reeds aanwezige lokalen. Kortom er is nu volop ruimte voor het zgn. kringwerk, de catechese, gemeente- en wijkavonden. We leven echter ook in een tijd van energieschaarste, vandaar dat besloten werd om het in 1938 aangebracht plafond maar te laten zitten. De stijgende kosten maakten het voor de hervormde gemeente bijna onmogelijk om het gebouw, dat ondertussen op de monumentenlijst was geplaatst, naar behoren te onderhouden. De toren dreigde van de kerk te storten en derhalve werd in 1979 besloten deze van de kerk te verwijderen en er naast te plaatsen, teneinde ongelukken te voorkomen.

Toen de overheid de nodige subsidie verstrekke om de buitenkant van het gebouw een grondige opknappbeurt te geven, werd dan ook onmiddellijk besloten de binnenkant in overeenstemming te brengen met de eisen die de gemeente tegenwoordig aan het kerkgebouw stelt. Men zou kunnen zeggen dat in de huidige renovatie het begrip „ontmoeting" centraal staat, zowel tussen God en mens als tussen de mensen onderling. Uit het voorgaande blijkt dat het werk van Gods Geest voortgaat zij het dan dat er telkens een andere vorm aan wordt gegeven.

Assen, 5 april 1982.

Hanneke & Bernie Wiegman.

De nieuwe uitbouw met catechisatielokaal

Wat eens de keuken was... nu domein van heer Meijering

„WAT ER STAAT IS WATERSTAAT“

In het eerste gedeelte wordt enige informatie gegeven over de benaming „Waterstaatskerk“ met daarbij enkele kenmerken van deze stijl, terwijl in het tweede gedeelte de hoofdmomenten zijn beschreven van de bouwgeschiedenis van de Jozefkerk in Assen.

I. Waterstaatskerken

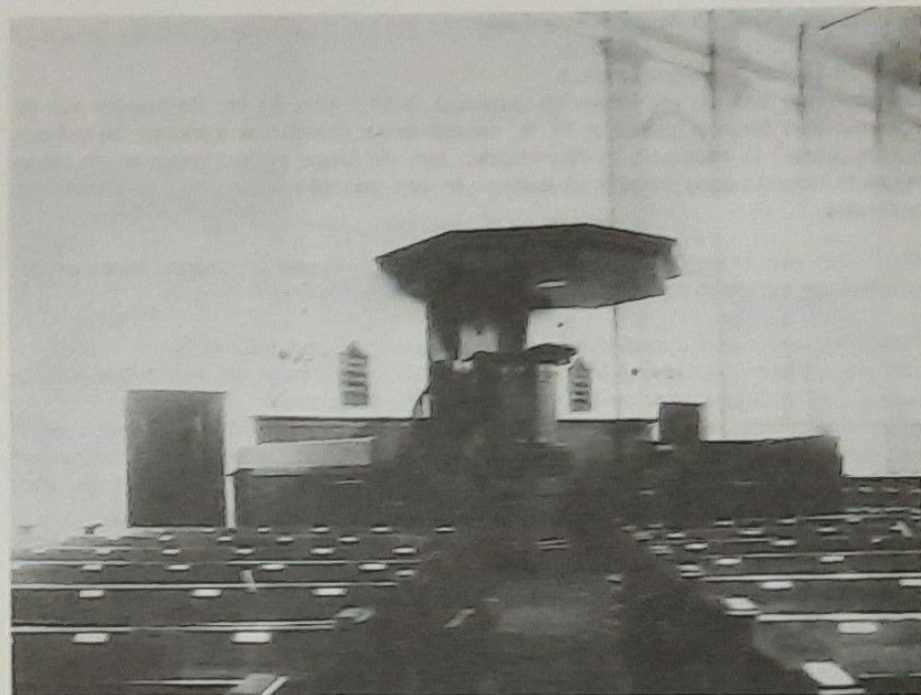
Koning Willem I bepaalde in 1824 bij Koninklijk Besluit, dat er geen nieuwe kerken of bestaande kerken verbouwd mochten worden zonder voorafgaande koninklijke goedkeuring. De uitvoering van dit besluit werd opgedragen aan de ministers van Binnenlandse Zaken, Openbare Werken en Waterstaat. In de praktijk betekende dit, dat de ingenieurs van Waterstaat de ontwerpen maakten of het toezicht hadden op de ontwerpen van anderen. Hierdoor kregen de kerken, die in het 2e kwart van de 19e eeuw gebouwd werden, het predikaat „Waterstaatskerk“ opgedrukt. Deze term heeft een enigszins spottende gevoelswaarde. Waterstaatskerken zijn miskend; ze zijn gebouwd in een tijd met beperkte geldmiddelen. Kenmerkend in deze stijl is de heldere, evenwichtige sfeer; in de nuchtere vormtaal is gestreefd naar zuivere verhoudingen. Kenmerkend zijn bovendien de zuilenstelsels, frontons en de witgepleisterde interieurs en boogramen met ongekleurd glas. Architectuurhistorisch kan men beter spreken van de benaming „neo-classicisme“. De architecten hadden een opleiding genoten, die wortelde in het 18e-eeuwse classicisme. Zij waren georiënteerd op Parijs, waar onder Lodewijk XV een op de antieke Romeinse bouwkunst geïnspireerde stijl was ontstaan. De grootste ontwikkeling van deze neo-stijl werd bereikt onder het eerste keizerrijk van Napoleon in Frankrijk. Hoogtepunt in Nederland van de neo-classicistische kerkelijke architectuur is de St. Antonius van Padua aan het Waterlooplein in Amsterdam, beter bekend als de Mozes en Aäronkerk.

Bij de Waterstaatskerken in Drenthe zijn 3 groepen te onderscheiden:

- a. rechthoekige kerk met driezijdig gesloten „koor“ (Borger, Gieten, Eext);
- b. geheel rechthoekige kerk (Dalen, Koekange, Odoorn);

Bij deze twee groepen is de opstelling van het interieur langs de lengteas; de kansel staat in het „koor“ of tegen de smalle rechthoekzijde met aan de tegenoverliggende korte wand de hoofdingang en orgelgalerij.

- c. rechthoekige kerk met hoofdingang in lange zijde, soms met uitgebouwd portaal, steeds voorzien van een toren erboven. Het interieur is gerangschikt langs de korte dwarsas (Jozefkerk Assen, Annerveenschekanaal, Bovensmilde, Gasselternijveen).

De preekstoel aan de lange zijde voor de verandering in 1938

Zo gingen ze weer naar boven

II Bouwgeschiedenis Jozefkerk te Assen

1846-1847: bouw volgens type c.

De afmeting van de rechthoekige kerkzaal is 17,5 m x 31 m. De hoogte aan de voet van het houten gewelf is 11 m, terwijl in het midden de kerkzaal 16 m hoog is. De kansel is geplaatst in het midden van de lange zijde tegenover de uitgebouwde hoofdingang, terwijl de banken in een gebogen vorm rond de kansel zijn geplaatst.

1910: Na een brand in de oude toren wordt een nieuwe verhoogde toren aangebracht naar ontwerp van architect P.M.A. Huurman te Groningen.

1936: Er vindt een grondige interne verbouwing plaats naar ontwerp van de architecten Herm. van der Kloot Meijburg te 's-Gravenhage en J. Boelens Kzn te Assen. In het bestek is de verbouwing als volgt omschreven:

„Het maken van een nieuwe binnenarchitectuur in het kerkgebouw, het maken van een kelder voor centrale verwarming en kolenberging onder het bijgebouw, het maken in het bijgebouw van een nieuwe kosterswoning en nieuwe toegangen met garderobes enz. naar de kerk, de catechisatielokalen en de kosterswoning”.

De „nieuwe binnenarchitectuur” bestond in hoofdzaak uit de volgende ingrepen:

- draaiing van de rangschikking van het interieur langs de korte dwarsas naar de lengteas. Er werd een nieuwe kansel gemaakt tegen de korte zijde van de kerkzaal aan de Collardslaanzijde;
- dichtmetselen van de beide boogramen aan de Collardslaanzijde en het aanbrengen van een derde boograam aan de Kerkstraatzijde;
- aanbrengen van vier stuks nieuwe boogramen boven het dak van het bijgebouw (noordzijde);
- aanbrengen van 12 gemetselde pijlers in de kerkzaal met daarop een verlaagd houten gewelf met kleine dwarsgewelfjes tussen de pijlers.

1980-1982: Restauratie van het exterieur en herstel van de oorspronkelijke rangschikking van het interieur naar ontwerp van het architectenbureau Nieman, Steeneken, Tangerman te Assen. Het liturgisch centrum met kansel wordt weer in het midden van de lange noordzijde geplaatst tegenover de hoofdingang. De beide boogramen aan de Collardslaanzijde worden weer aangebracht en de vier ramen boven het dak van het bijgebouw weer dichtgemetseld. Het derde raam aan de Kerkstraatzijde blijft gehandhaafd, alsmede de 12 pijlers met het verlaagde houten gewelf. Verwijdering van de pijlers met het houten gewelf zou te grote kosten met zich meebrengen. Bovendien is de bouwgeschiedenis zodoende meer afleesbaar dan wanneer alles in de oorspronkelijke staat van 1846 teruggebracht was. De bestaande eikenhouten banken en stoelen worden weer gebruikt in een zodanige opstelling dat het liturgisch centrum weer in het midden van de gemeente een plaats krijgt. Verder worden de kerkelijke bijruimten vergroot en verbeterd.

ir G. Tangerman, architect

ENKELE VOORGANGERS VAN DE JOZEFKERK VANAF 1937

Ds. Hefting 1937-1946

Ds. van Aalst 1946-1960

Ds. Pak 1960-1966

Ds. Arntzenius
De huidige predikant vanaf 1967

HET ORGEL IN DE HERVORMDE JOZEFKERK TE ASSEN

Het orgel van de Jozefkerk te Assen is een instrument uit de werkplaatsen van L. van Dam en Zn. te Leeuwarden. Dit oude familiebedrijf werd in Leeuwarden gevestigd in 1777. Het eerste orgel van de oprichter, Lambertus van Dam, kwam gereed in 1779. Het is het thans nog bestaande orgel van de Hervormde Kerk van Oldeboom.

Lambertus van Dam overleed in 1820. Zijn zoons Luitjen Jacob en Jacob continueerden de zaak. Na het overlijden van Luitjen Jacob in 1846 zetten zijn drie zoons de zaak voort. De oudste heette weer Lambertus. Deze derde generatie heeft geduurd tot 1904. In deze periode valt de grootste productiviteit. Bij dat alles zien we een verrassende stabiele kwaliteit. Dit komt voornamelijk door het vasthouden aan tradities, in combinatie met het toepassen van nieuwe vindingen, hetgeen ook plaatsvond.

Het orgel van Assen werd opgeleverd in 1896. Het bestek was in 1894 opgesteld, in overleg met de toenmalige organist van de kerk, J.F.N. Obbes. Het orgel kostte 5500 gulden. Het oude orgel nam Van Dam in, het werd geplaatst in de Hervormde Kerk van Havelte, waar het nog steeds wordt gebruikt. Het orgel werd 10 oktober 1896 goedgekeurd door M.H. van 't Kruys, organist van de St. Laurenskerk te Rotterdam. De dag daarop werd het voor het eerst in de kerkdienst bespeeld.

De dispositie luidde:

Hoofdwerk	Bovenwerk	Pedaal
Bourdon 16 vt	Prestant 8 vt	Subbas 16 vt
Violon 16 vt disc.	Viola di Gamba 8 vt	Octaaf 8 vt
Prestant 8 vt	Voix Celeste 8 vt	Gemshoorn 8 vt
Roerfluit 8 vt	Holpijp 8 vt	Octaaf 4 vt
Fluit Travers 8 vt	Speelfluit 4 vt	Bazuin 16 vt
Octaaf 4 vt	Flûte harm. 4 vt	Trompet 8 vt
Nachthoorn 4 vt	Woudfluit 2 vt	(het laatste register
Quint 3 vt	Klarinet 8 vt	wordt in 1897 bij-
Octaaf 2 vt		geplaatst.)
Mixtuur 3-4 sterk		
Trompet 8 vt		

Door de omstandigheden gedwongen moest Van Dam bij dit orgel enigszins afwijken van zijn vaste gebruiken. In de eerste plaats bevatte de dispositie registers, die hij nooit maakte. Een Cornet, die altijd voorkwam op het Hoofdwerk, ontbrak daarentegen.

In de tweede plaats bood de ruimte van de orgelnis te weinig hoogte voor een tweeledig front (met Hoofdwerk en Onderfront, zoals gebruikelijk). Daarom maakte Van Dam in Assen een enkelvoudig front, en werd het pedaalpijpwerk achter in de orgelkas geplaatst.

In 1910 werd het orgel door de fa. Van Dam voor f 717,90 hersteld na beschadiging door blikseminslag.

In 1934 voerde de fa. Vaas en Bron uit Leeuwarden (voormalige werknemers van de fa. Van Dam, die inmiddels was opgeheven), een restauratie uit.

In de jaren 1954-'55 wordt aan het orgel gewerkt door de fa. Koch uit Apeldoorn. Aanvankelijk opgezet als een beperkte restauratie zonder al te veel veranderingen, groeien deze werkzaamheden toch uit tot een forse modernisering van het orgel, waarbij enkele originele registers het veld moeten ruimen voor registers in een Neo-Barok idioom.

In 1956 vindt dit een vervolg in een restauratie, die nog ingrijpender was, alweer uitgevoerd door de fa. Koch.

Nog eens 6 registers van Van Dam verdwijnen, en de klaviatuur wordt bijna geheel vernieuwd.

In diezelfde tijd ontstonden plannen, om het orgel geheel om te bouwen tot een drieklaviers orgel, met een nieuwe frontopzet, waarbij delen van het bestaande front zouden worden gebruikt. Als dit gerealiseerd zou zijn, zou er van het Van Dam-orgel als totaal niets meer over zijn geweest.

De geldelijke middelen stonden de uitvoering van deze droom niet toe.

Het werk van Koch was intussen van een zo bedenkelijke kwaliteit, dat na enkele decennia de klachten over de betrouwbaarheid van het orgel sterk toenamen.

Een restauratieplan werd opgesteld in 1981. Daarbij werd in de eerste plaats nauwkeurig geïnventariseerd, hoe het orgel de stormen van de jaren vijftig doorstaan had.

Van de 25 registers bleken 8 registers geheel verdwenen te zijn. Voorts waren 2 registers 1 octaaf verschoven, en waren 3 registers naar een ander klavier verplaatst. In een totaal herstel van de oorspronkelijke toestand kon bij een dergelijke situatie eigenlijk niet geloofd worden. De gedachten gingen dan ook in eerste instantie uit naar een herstel in technisch opzicht, hoofdzakelijk onder te verdelen in restauratie van de lekke windladen, en vernieuwing van de onbetrouwbare klaviatuur van 1956.

Al spoedig deed zich echter een verrassende mogelijkheid voor. Enkele jaren geleden was in Leiden een Van Dam-orgel uit 1901 afgebroken. Enkele registers van dit orgel waren aangekocht door orgelcommissies in verschillende plaatsen, om bij restauratie van een Van Dam-orgel aanvullingen te realiseren. Op een gegeven moment bleek echter een grote hoeveelheid labiaalpijpwerk van dit Leidse orgel nog beschikbaar te zijn. Dit is aangekocht, om herstel van de dispositie mogelijk te maken.

Twee registers uit het Leidse orgel, die in handen van een particulier waren, werden bovendien van die particulier aangekocht. Weliswaar kon hiermede niet de exact originele dispositie worden hersteld, toch kon de dispositie wel degelijk worden teruggebracht in de geest van 1896.

Tenslotte leverde het nader onderzoek van het orgel tijdens de herstelwerkzaamheden nog een verrassing op. Het bleek, dat de Voix Céleste op het Bovenklavier in de discant dubbelkorig was geweest.

Een dergelijke Voix Céleste had ik in mijn vorig organistenambt te Purmerend gekend. Van Dam had dit register in 1917 geplaatst op het uit 1892 daterende Van Dam-orgel in de Lutherse Kerk van Purmerend. Enkele jaren geleden werd deze Céleste verwijderd om plaats te maken voor de in 1892 bedoelde Cornet. De pijpen werden echter bewaard.

De Kerkeraad van de Ev. Lutherse Kerk van Purmerend bleek bereid om ze aan Assen te verkopen. Zo kon ook dit register met origineel pijpwerk gereconstrueerd worden.

De Quintadeen 8 vt uit Leiden, die aanvankelijk op de plaats van de Voix Céleste zou worden aangebracht, werd nu aan de dispositie toegevoegd, aangezien dit waardevolle register anders weer overcompleteet zou raken, en andere mogelijkheden voor toepassing niet verwacht kunnen worden. Hiertoe is de Prestant 8 vt van het Bovenwerk op een kantsleep geplaatst.

Het eerder genoemde orgel van Purmerend stond model voor de reconstructie van de gehele klaviatuur. Klavieren, pedaal, en knoppen zijn geheel nieuw gemaakt naar dit voorbeeld uit 1892. De windladen zijn geheel gerestaureerd, en bestand gemaakt tegen invloed van de verwarming.

De balg is ter plekke gerestaureerd.

De mechanieken waren grotendeels nog origineel, en zijn ook door restauratie weer geheel voor hun taak berekend.

De kast is in het kader van de kerkrestauratie geschilderd in de bestaande tinten.

De dispositie van het orgel luidt nu:

Hoofdwerk

Bourdon 16 vt	origineel.
Violon 16 vt discant	12 frontpijpen origineel, 20 pijpen uit Leiden
Prestant 8 vt	Origineel
Roerfluit 8 vt	Origineel, thans weer teruggeplaatst.
Fluit Travers 8 vt	Grotendeels origineel, 1 octaaf teruggeschoven
Octaaf 4 vt	Origineel
Nachthoorn 4 vt	Fluit Travers 4 vt uit Leiden
Quint 3 vt	Origineel
Octaaf 2 vt	Origineel, thans weer teruggeplaatst.
Mixtuur 2-3 sterk	Uit Leiden
Trompet 8 vt	Origineel

Bovenwerk

Prestant 8 vt	Origineel, thans weer 1 octaaf teruggeschoven
Holpijp 8 vt	Origineel, thans weer herplaatst
Quintadeen 8 vt	Uit Leiden
Viola di Gamba 8 vt	Origineel
Voix Céleste 8 vt	Discant uit Purmerend, klein octaaf nieuw
Salicet 4 vt	Nieuw
Roerfluit 4 vt	Uit Leiden
Woudfluit 2 vt	Nieuw
Dulciaan 8 vt	Koch 1956, vervanging van dit register mogelijk in de toekomst.

Pedaal

Subbas 16 vt		
Octaaf 8 vt	Manuaalkoppel	Klavieren C-g ^{'''}
Gemshoorn 8 vt	Pedaalkoppel	Pedaal C-d'
Octaaf 4 vt	Tremulant	
Bazuin 16 vt		
Trompet 8 vt.		

Door deze restauratie is het orgel thans weer optimaal bruikbaar in technisch opzicht. Bovendien is het weer een muziekinstrument met een herkenbaar gezicht: De degelijke bouwwijze van Van Dam, met een klankbeeld, waarin naast traditionalisme ook meer moderne effect-registers aanwijsbaar zijn, is weer teruggewonnen. Het orgel heeft hiermede zijn gezicht teruggekregen, en zijn monumentale waarde. Het zal bij de erediensten in de Jozefkerk voortreffelijk kunnen functioneren, het zal ook een genoegen zijn er op te concerteren, als men het naar zijn aard behandelt.

De restauratie werd uitgevoerd door Mense Ruiter Orgelbouw te Zuidwolde bij Groningen.

Adviseur, in het kader van de werkzaamheden van de Orgelcommissie der Ned. Herv. Kerk was schrijver dezes,

Jan Jongepier.

Orgel Jozefkerk

De toren wordt op z'n plaats gezet!

PROGRAMMA VAN DE OVERDRACHTSMIDDAG

Overdracht Jozefkerk

door de kerkvoogdij aan de Wijkgemeente
'Holt-Esch'

*
woensdag 30 juni 1982, des middags 15.00 uur

*
met medewerking van het Groninger Trombone
Ensemble

*

- 14.45 uur Luiden van de kerkklok
15.00 uur Ensemble
15.05 uur Welkomstwoord van de president kerkvoogd
de heer W.R. Breider
15.15 uur Toespraken
15.40 uur Ensemble
15.45 uur Overdracht Jozefkerk door de kerkvoogdij
aan de Wijkgemeente
15.50 uur Aanvaarding Jozefkerk door de voorzitter
van de Wijkgemeente de heer J.H. ter Heege
15.55 uur Toespraken
16.05 uur Ensemble
16.10 uur Dankwoord van de president kerkvoogd
16.15 uur Receptie (Ensemble)

De middag staat onder leiding van de president kerkvoogd

Concert

ASSER MANNENKOOR o.l.v. dhr. E. Scholten en de
CHR. MUZIEKVER. ORANJE o.l.v. dhr. W.A.H.M. Jongen
ter gelegenheid van de ingebruikneming van de
gerestaureerde Jozefkerk
donderdag 1 juli 1982
aanvang 20.00 uur

PROGRAMMA

1. Domine Salvam Fac Reginam Nostram	Oranje + Koor
2. Interludium - W. Houtvast	Oranje
3. Ambrosiaanse lofzang	Koor
4. Gwahod diad	Koor
5. Indian Summer - E. Ball	Oranje
6. Agnus Dei	Koor
7. Negro Spirituals	Koor
8. Punjaub - Payne-Mol	Oranje

PAUZE

9. Grand Fathers Clock - G. Doughty	Oranje
10. Kleine speelmuziek - H. v. Lijschooten	Oranje
11. La Forza Del Destino	Koor
12. Stern von Valencia - Jean Tréves	Oranje
13. Berg Heil - Hubert Falkner	Oranje
14. Battle Hymn of the Republic	Koor
15. Lobt den Herrn der Welt	Oranje + Koor

Gastvrouw: mw S.H. Faber-Strop

PROGRAMMA ROND DE OPENING EN INGEBRUIK-
NEMING VAN DE GERESTAUREERDE JOZEFKERK

•
WOENSDAG 30 JUNI 1982

Overdracht en aanvaarding

Aanvang 15.00 uur

•
DONDERDAG 1 JULI 1982

Concert Asser Mannenkoor Chr. Muziekver. Oranje

Aanvang 20.00 uur

•
VRIJDAG 2 JULI 1982

Open huis vanaf 19.00 uur

•
ZONDAG 4 JULI 1982

Inwijding en ingebruikneming

Aanvang 15.00 uur

Herovormde Kerk Assen

De Jozefkerk voor juli 1910

Foto: T. Schiphof